Η κατάρρευση ενός έθνους: γεγονότα και επιπτώσεις

Του **Χ. Ι. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ**

Πολύ πριν παραδεχτεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ότι έκανε λάθη στον υπολογισμό των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών στην περίπτωση του πρώτου σχεδίου διάσωσης στην Ελλάδα το 2010, οι περισσότεροι οικονομικοί παρατηρητές γνώριζαν ότι το σχέδιο θα αποτύχει: ήταν ένα «σχέδιο διάσωσης» περισσότερο ευθυγραμμισμένο με την επιθυμία να υποβληθεί σε τιμωρία ένα «σπάταλο» κράτος-μέλος της Ευρωζώνης και την ανάγκη να προστατευθούν τα ευρωπαϊκά τραπεζικά συμφέροντα και πολύ λιγότερο με ένα καλά μελετημένο στρατηγικό σχέδιο για την επίλυση μιας οικονομικής κρίσης σε μια περιφερειακή χώρα, που ουσιαστικά αντιστοιχούσε σε μια δομική κρίση του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος στο σύνολό του.

Αναλυτές με πολιτικούς προσανατολισμούς και με ιδιαίτερη οξύτητα πνεύματος μπορούσαν επίσης να δουν ότι το λεγόμενο σχέδιο «διάσωσης» βρισκόταν σε αρμονία με το παράλογο νεοφιλελεύθερο πείραμα κοινωνικής μηχανικής που καθοδηγεί την ατζέντα των παγκόσμιων χρηματοδοτικών οργανισμών (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα) τα τελευταία 35 χρόνια, περίπου, ανεξάρτητα από γεωγραφική περιοχή και εγχώριες οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες.

Φονταμενταλιστές της αγοράς

Πράγματι, η διεξαγωγή ενός ακραίου νεοφιλελεύθερου κοινωνικοοικονομικού πειράματος συνιστά ένα καθοριστικό σημείο της σύγχρονης πολιτικής εποχής, που επιδιώκεται από τους φονταμενταλιστές της «ελεύθερης αγοράς» με τον ίδιο φανατικό ζήλο που χαρακτήριζε κάποτε στο έργο της Κομιντέρν η διάδοση του σοβιετικού κομμουνισμού. Και ακριβώς όπως ο σοβιετικός κομμουνισμός, ο παγκόσμιος νεοφιλελευθερισμός έχει δημιουργήσει μια δυστοπία, η οποία, όπως επισήμανε πολλά χρόνια πριν ο Βρετανός πολιτικός φιλόσοφος Τζον Γκρέι στο βιβλίο του «Η απατηλή αυγή: Οι αυταπάτες του παγκόσμιου καπιταλισμού» (στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πόλις, 1999), προκαλεί ολοένα και βαθύτερες οικονομικές κρίσεις και χρηματοοικονομικούς κραδασμούς και μεγαλύτερη φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.

Το ελληνικό «σχέδιο διάσωσης» που εμπνεύστηκαν η Ευρωπαϊκή Ενωση (Ε.Ε.) και το ΔΝΤ ήταν πραγματικά ένα φρικτό σχέδιο. Ηταν ένα σχέδιο το οποίο αρνούνταν σε μια χρεοκοπημένη χώρα την ευκαιρία να αναδιαρθρώσει το χρέος της και προσέφερε στην κυβέρνησή της, αντ' αυτού, ένα τεράστιο δανειακό πακέτο ύψους 110 δισ. ευρώ (με τοκογλυφικό επιτόκιο της τάξης του 5%) που περιελάμβανε επαχθείς απαιτήσεις: ένα ταχύ και βίαιο πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης που δεν είχε ξαναειδωθεί στους κύκλους χάραξης πολιτικής από την εποχή του Τσαουσέσκου τη δεκαετία του 1980 και μια σειρά διαρθρωτικών πολιτικών βασισμένων σε διαψευσμένες υποθέσεις, όπως: τα πρότυπα εργασίας υπονομεύουν την ανταγωνιστικότητα, η ευέλικτη εργασία μειώνει την ανεργία, η λιτότητα ενισχύει την επιχειρηματική εμπιστοσύνη και δημιουργεί ανάπτυξη, οι ιδιωτικοποιήσεις εξοικονομούν χρήμα. Κατά συνέπεια, τα προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής και λιτότητας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα από το ντουέτο Ε.Ε./ΔΝΤ χαρακτηρίζονται από δραστικές περικοπές σε μισθούς, συντάξεις και κοινωνικές παροχές, απότομες αυξήσεις φόρων, απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, μαζικές ιδιωτικοποιήσεις και απολύσεις στο δημόσιο τομέα.

Ουσιαστικά, το σχέδιο «διάσωσης» ήταν τόσο άθλιο όσο και το ελληνικό πολιτικό κατεστημένο. Αλλά χρειάζονται δύο για να χορέψουν τάνγκο. Ετσι, ίσως αυτός είναι ο λόγος που οι διεθνείς δανειστές της Ελλάδας βασίστηκαν (και εξακολουθούν να βασίζονται) στα ίδια πολιτικά υποκείμενα που οδήγησαν το έθνος στο χείλος της καταστροφής προκειμένου να υλοποιήσουν το εξωφρενικό νεοφιλελεύθερο πείραμά τους. Μόνο κυβερνήσεις είδους Βιοί θα αποδέχονταν τόσο υπάκουα όρους και προϋποθέσεις που ισοδυναμούν με τη λεπλασία του εθνικού πλούτου της χώρας και τη συστηματική υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της.

Ολοταχώς στον γκρεμό...

Σε λιγότερο από δύο χρόνια μετά την εφαρμογή του πρώτου σχεδίου διάσωσης, και με όλους τους σχετικούς οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες να ακολουθούν καταστροφική πορεία (π.χ., το επίσημο ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά περίπου 30%, το ΑΕΠ συρρικνώθηκε πάνω από το 6% σε ετήσια βάση, το χρέος αυξήθηκε κατά περίπου 60 δισ. ευρώ, με την αναλογία του χρέους προς το ΑΕΠ να υπερβαίνει το 170% τον Δεκέμβριο του 2011, η ανισότητα και η φτώχεια διευρύνθηκαν εντυπωσιακά, οι αυτοκτονίες αυξήθηκαν σε πρωτοφανή επίπεδα), ένα δεύτερο σχέδιο «διάσωσης» ύψους 130 δισ. ευρώ τέθηκε σε ισχύ με ακόμη πιο σκληρούς όρους δημοσιονομικής προσαρμογής από την πρώτη συμφωνία. Αλλά η προσέγγιση αυτή είναι χαρακτηριστική εξ αρχής του τρόπου χειρισμού της ελληνικής κρίσης από τη λεγόμενη «τρόικα» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΔΝΤ και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα): όσο πιο σοβαρά άρρωστος γίνεται ο ασθενής από το φάρμακο που συνταγογραφούν οι τσαρλατάνοι γιατροί της Ε.Ε. και του ΔΝΤ τόσο μεγαλύτερη είναι η δόση που χορηγείται στην επόμενη σύνοδο της θεραπείας.

Οι διεθνείς «διασώσεις» της Ελλάδας έχουν αποδειχθεί μια ολοκληρωτική οικονομική και κοινωνική καταστροφή, με εξίσου αρνητικές συνέπειες για τη δημοκρατία και την κυριαρχία του έθνους. Τρία χρόνια και τρεις μήνες αφ' ότου έσπευσαν τα «δίδυμα τέρατα του παγκόσμιου νεοφιλελευθερισμού» (δηλαδή, το ΔΝΤ και η Ε.Ε.) να «σώσουν» τη χώρα, η Ελλάδα έχει μεταταπεί από μια αναπτυγμένη οικονομία σε αναδυόμενη οικονομία –εμφανίζοντας ποσοστά ανεργίας και φτώχειας που συνήθως σχετίζονται με τις λεγόμενες χώρες του Τρίτου Κόσμου– και είναι μόνιμα κολλημένη σ' έναν φαύλο κύκλο χρέους - λιτότητας - ύφεσης.

Στον «ασθενή» που λέγεται Ελλάδα επιβάλλονται μέτρα-θηλιές, εικονικές θεραπείες και σίγουρες συνταγές για την ολοκλήρωση των σχεδίων εξόντωσης των πολιτών μιας χώρας που βουλιάζει και αναζητεί... καπετάνιο

Εφιαλτικές επιπτώσεις

• Σήμερα, η επίσημη ανεργία ανέρχεται στο 27% (έχει τριπλασιαστεί απ' όταν ξεκίνησε η θεραπεία-σοκ και θα ξεπεράσει σύντομα το 30% εάν συνεχιστούν οι σημερινές πολιτικές λιτότητας), η ανεργία ανάμεσα στους νέους είναι πάνω από το 60% ενώ 30% των πολιτών ζουν πλησίον ή κάτω από το επίπεδο φτώχειας. Σε μια χώρα με λιγότερο από 11 εκατομμύρια ανθρώπους, πάνω από μισό εκατομμύριο παιδιά ζουν στη φτώχεια (1 στα 3!), με το 60% των παιδιών να μένουν σε νοικοκυριά που βιώνουν «σοβαρή υλική στέρηση», σύμφωνα με μια πρόσφατη έκθεση της Unicef Ελλάς για την κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα το 2013.

• Η αναλογία χρέους προς ΑΕΠ μειώθηκε από το 170% προς το τέλος του 2011 στο 156% προς το τέλος του 2012 (έπειτα από ένα σημαντικό κούρεμα στους ιδιώτες κατόχους κρατικών ομολόγων), αλλά σκαρφάλωσε ξανά στο 160,50% στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2013, επιβεβαιώνοντας για ακόμη μία φορά τη μη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους. Μάλιστα, το καλύτερο σενάριο που μπορούν να φανταστούν οι διεθνείς δανειστές της χώρας είναι ότι το χρέος της Ελλάδας θα μειωθεί στο 120% το 2020, ποσοστό που απέχει ελάχιστα από το επίπεδο στο οποίο βρισκόταν το δημόσιο χρέος στο τέλος του 2009.

• Λόγω των δρακόντειων περικοπών στον προϋπολογισμό, το δημόσιο σύστημα υγείας έχει σχεδόν καταρρεύσει και τα δημόσια σχολεία βρίσκονται σε άθλια κατάσταση, με πολλά από αυτά να αδυνατούν εδώ και δύο χρόνια να αγοράσουν πετρέλαιο θέρμανσης.

• Οπως συμβαίνει πάντα σε περιόδους μεγάλης οικονομικής κρίσης, η μετανάστευση έχει αυξηθεί ραγδαία στην Ελλάδα. Σύμφωνα με μια πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ, η μετανάστευση Ελλήνων προς τη Γερμανία αυξήθηκε κατά 73% μεταξύ 2011 και 2012.

Με αυτούς τους ρυθμούς μετανάστευσης και με δεδομένη την αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας λόγω της περαιτέρω επιδείνωσης της οικονομίας στο βαθμό που συνεχίζονται τα μέτρα λιτότητας των τελευταίων 3-4 ετών και τη μόνιμα σταθερή ροή φτωχών, ανεδίκευτων μεταναστών από χώρες όπως το Πακιστάν και το Αφγανιστάν, η Ελλάδα, σε περίπου μια δεκαετία από τώρα θα είναι μια χώρα με φτωχό, ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό και πληθυσμό που θα αποτελείται κυρίως από ηλικιωμένους και μετανάστες.

Εν ολίγοις, η διάσωση του ευρώ και το νεοφιλελεύθερο πείραμα βασισμένο στα οικονομικά ιδεών-ζόμπι, όπως πολύ σωστά χαρακτήρισε τη νεοφιλελεύθερη οικονομική σκέψη ο Αυστραλός οικονομολόγος John Quiggin στο βιβλίο του με τον ομώνυμο τίτλο «Zombie Economics» (εκδοτικός οίκος Princeton University, 2010), μετατρέπουν την Ελλάδα σε οικονομική και κοινωνική έρημο.

Στις πλάτες του λαού

Ωστόσο, όλως περιέργως, οι αξιωματούχοι του ΔΝΤ και της Ε.Ε. παραμένουν εν όψει της συνεχιζόμενης και ανεξέλεγκτης καταστροφής απόλυτα προσηλωμένοι στις πολιτικές που ευθύνονται για την κατάρρευση της Ελλάδας –και παρά την παραδοχή του ΔΝΤ ότι υποτίμησε τον αντίκτυπο της λιτότητας στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Αλλά ενώ πολλοί φαίνεται να εκπλήσσονται από αυτή τη φαινομενική αντιφατική στάση, στην πραγματικότητα δεν θα έπρεπε: οι θεραπείες-σοκ που εφαρμόζονται στην Ελλάδα από το ΔΝΤ και την Ε.Ε. έχουν δύο ξεκάθαρους στόχους: α) να διασφαλίσουν την αποπληρωμή των δανείων ανεξαρτήτως του κοινωνικού κόστους και β) να περιστείλουν το μέσο βιοτικό επίπεδο προκειμένου να δημιουργηθούν ιδιαίτερα ευνοϊκές διεθνείς επιχειρηματικές-επενδυτικές ευκαιρίες και να αυξηθούν τα περιθώρια κέρδους για την εγχώρια εταιρική και χρηματοοικονομική ελίτ. Πρόκειται ομολογουμένως για μια ανελέπτη ταξική προσέγγιση, που συγκαλύπτεται από τη ρητορική του Ταμείου και της Ε.Ε. για τα δήθεν συνολικά οφέλη της νεοφιλελεύθερης οικονομικής τάξης πραγμάτων και για το πώς η οργανωμένη μορφή εργασίας και τα δικαιώματα των εργαζομένων, οι κοινωνικές παροχές και οι αξιοπρεπείς μισθοί αποτελούν τροχοπέδη της οικονομίας.

Η κρίση του δημόσιου χρέους χρησιμοποιείται ως μια ευκαιρία για τη διάλυση ενός ουσιαστικά υπανάπτυκτου κοινωνικού κράτους, για το ξεπούλημα των κερδοφόρων δημόσιων επιχειρήσεων και των κρατικών περιουσιακών στοιχείων, τη στέρηση βασικών δικαιωμάτων στον κόσμο της εργασίας και τη δημιουργία μιας χώρας μπανανίας – και όλα αυτά με τη στήριξη ενός σημαντικού τμήματος του ελληνικού βιομηχανικού και χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και τη βοήθεια της εγχώριας πολιτικής ελίτ, η οποία από την έναρξη της κρίσης βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε δικτατορικά μέτρα προκειμένου να υλοποιήσει τις εντολές των ξένων πιστωτών της χώρας.

Μία «success»... θηλιά

Η Ελλάδα είναι ένας ασθενής που πεθαίνει. Ωστόσο, ο Ελληνας πρωθυπουργός προσπαθεί τελευταία να εμφανίσει την Ελλάδα ως μια «ιστορία επιτυχίας», προσθέτοντας έτσι ένα νέο κεφάλαιο στη δουλική σχέση μεταξύ του ελληνικού πολιτικού κατεστημένου και των αρχιτεκτόνων της καταστροφής της χώρας. Δυστυχώς, δεν υπάρχει καμία ανιχνεύσιμη απόδειξη ότι η Ελλάδα, όπως δήλωσε σχετικά πρόσφατα στην εφημερίδα «Guardian» (11 Μαρτίου 2013) ο περιβόητος νεοφιλελεύθερος υπουργός Οικονομικών Γιάννης Στουρνάρας, έχει ξεπεράσει τα εμπόδιά της («out of the woods»), πόσω μάλλον ότι έχει εξελιχθεί σε μια «ιστορία επιτυχίας».

Πρώτον, η Ελλάδα παραμένει εγκλωβισμένη σε έναν φαύλο κύκλο χρέους - λιτότητας - ύφεσης. Το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά επιπλέον 5,6% το πρώτο τρίμηνο του 2013 και η οικονομία προβλέπεται να παραμείνει σε βαθιά ύφεση για όλη τη διάρκεια του 2013. Ως εκ τούτου, η απασχόληση αναμένεται να δεχθεί ακόμη ένα πλήγμα, με το επίσημο ποσοστό ανεργίας να σκαρφαλώνει στα σίγουρα πάνω από το 28% έως το τέλος του 2013.

Φυσικά, καθώς συρρικνώνεται το ΑΕΠ και παρά τις συνεχείς αυξήσεις φόρων, μειώνονται τα έσοδα του κράτους. Ετσι, ενάμιση χρόνο μετά το δεύτερο δανειακό πακέτο για το ποσό ύψους 130 δισ. ευρώ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εντοπίζει στην τρίτη αναθεώρηση του Δεύτερου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα (Ιούλιος 2013) ένα κενό χρηματοδότησης για την περίοδο 2013-2014 (το οποίο αποδίδει στην υπέρβαση των εξόδων για το σύστημα της υγειονομικής περίθαλψης και στις καθυστερήσεις στην είσπραξη των φόρων ακίνητης περιουσίας) της τάξης των 2 δισ. ευρώ ή του 0,5% του ΑΕΠ, ενώ το κενό χρηματοδότησης για το 2015 θα είναι πάνω από το 1,75% και πάνω από το 2% του ΑΕΠ το 2016.

Καπετάνιος για τρικυμία...

Αναμφίβολα, η ελληνική οικονομία θα χρειαστεί περαιτέρω χρηματοδότηση στο άμεσο μέλλον και ως εκ τούτου επιπλέον μέτρα λιτότητας, τα οποία θα προκαλέσουν ακόμη μεγαλύτερη επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών μέσω βαθύτερων περικοπών σε μισθούς και συντάξεις και μεγαλύτερο «κάψιμο λίπους» από τις ήδη σκελετωμένες κοινωνικές δημόσιες υπηρεσίες.

Τα στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή εμφανίζουν σημαντική επιδείνωση στους δείκτες βιομηχανικής παραγωγής και οικοδομικής δραστηριότητας για τον Μάιο του 2013 έναντι του Μαΐου του 2012, πτώση της τάξης του 4,6% και του 19,8%, αντίστοιχα. Ο δείκτης κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο κατέγραψε πτώση της τάξης του 12,9% τον Απρίλιο του 2013 έναντι του Απριλίου του 2012.

Ως επιπλέον απόδειξη της επιδείνωσης της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας, τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (στην ίδια έκθεση που αναφέρθηκε προηγουμένως) αποκαλύπτουν ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξήθηκαν σημαντικά το 2013 (στο 30% στα τέλη Μαρτίου) έναντι του προηγούμενου έτους (18,7%).

«Η Μεγάλη Υφεση ήταν μια χαρά συγκριτικά με αυτό που συμβαίνει στην Ελλάδα», έγραψε πρόσφατα ο Floyd Norris σε άρθρο του στην εφημερίδα «New York Times». Μάλιστα, το Levy Economics Institute της Νέας Υόρκης ξεκινά την πρόσφατα δημοσιευμένη οικονομετρική ανάλυσή του για την ελληνική οικονομική κρίση με αυτή την αναφορά, αποδεικνύοντας στην πορεία της ανάλυσης ότι ακριβώς έτσι έχουν τα πράγματα.

Τι συνεπάγεται αυτό πολιτικά; Οτι η χώρα μπορεί πλέον να ελπίζει σε σωτηρία μόνο με την εφαρμογή μεγαλεπήβολων και ριζοσπαστικών λύσεων, που μπορεί να κατηγοριοποιηθούν σε δύο γενικά εναλλακτικά σχήματα: είτε στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός νέου Σχεδίου Μάρσαλ για την Ελλάδα (και ενδεχομένως τον υπόλοιπο Νότο) είτε στην έξοδο από το ευρώ. Και στις δυο περιπτώσεις, απαιτείται ηγεσία και όραμα, στοιχεία που απουσιάζουν σήμερα έντονα τόσο στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ε.Ε.

Το παρόν άρθρο αποτελεί περίληψη ενός κειμένου πολιτικής που δημοσιεύθηκε πρόσφατα από το Levy Economics Institute με τον τίτλο «A Failure By Any Other Name: The International Bailouts of Greece». Διαθέσιμο στα αγγλικά στο http://www.levyinstitute.org/pubs/pn_13_6.pdf